

Hvordan kan myndighetene stimulere til en mer ressursvennlig avfallshåndtering?

Av Geir Wigdel.

Geir Wigdel er overing, i Statens Forurensningstilsyn.

Avfall er skyggesiden av produksjon og konsum. Det er ikke noe mål å frembringe avfall, derfor oppleves også ressursbruk forbundet med håndteringen av avfall som noe negativt og unødvendig. Idag innser heldigvis de fleste at om vi reduserer ressursene til håndtering av avfallet, påfører vi oss selv et større ressurstap i form av forurenset vann, luft og jordsmonn, forsøpling, redusert trivsel og livskvalitet. Ressursvennlig avfallsbehandling betyr altså at vi må bruke betydelige ressurser for å redusere avfallets negative innvirkning på miljø og helse.

Selv om håndteringen krever betydelige ressurser, er det største ressurstapet knyttet til selve restproduktene eller avfallet. Er det en del av avfallspolitikken også å redusere dette ressursforbruket mest mulig? Svaret er ikke så enkelt som det ved første øyekast kan synes. Den enkleste måten å redusere denne ressursbruken er å redusere konsumet. Men dette konsumet er et gode som i utgangspunktet vurderes som mer verdifullt enn ressursene som kreves for å muliggjøre konsumet. Vi er da midt inne i en fundamental vurdering av verdigrunnlaget i samfunnet og grunnlaget for den økonomiske politikken.

En ressursvennlig avfallshåndtering betyr derfor at det må tas hensyn til all ressursbruk forbundet med avfallet,

dvs. selve håndteringen, forringelse av miljø og livskvalitet samt tap i form av materialer og energi. Ressursbruken målt på denne måten, må være mindre enn den fordel det konsum som skaper avfallsproblemet representerer.

Hva er myndighetenes strategi for en bedre avfallshåndtering?

Ved et resonnement som antydnet ovenfor, blir en klar over at avfallsdisponering representerer en miljøbelastning uansett hvor strenge rensekraav som stilles, og at ressursforbruket ved avfallshåndteringen er høyt og økende. Dette har resultert i en strategi for myndighetenes håndtering av avfallsspørsmålet som kan formuleres i følgende fire punkter, nevnt i prioritert rekkefølge:

1. Hindre at avfall oppstår.
2. Redusere avfallsmengden til behandling og deponering ved økt materialgjenvinning.
3. Utnytte verdien i blandet avfall som energi, kompost eller lignende.
4. Disponere restavfallet på en miljømessig forsvarlig måte.

Disse prinsippene er retningsgivende over det meste av den industrialiserte verden. De er også nedfelt i St.prp.nr. 46 (88/89) «Miljø og utvikling».

Selv om det stort sett er enighet om prinsippene for løsning av avfallsproblemene, er det bruken av virkemidler som avgjør hva som kan oppnås. Ved bruken av virkemidler må det tas hensyn til sideeffekter slik som konkurransevridning, kostnadsøkning, arbeidsplasser, internasjonale avtaler m.v. Det er derfor naturlig at enigheten er større når det gjelder prinsippene enn virkemiddelbruken.

I det følgende angis en del tiltak som vil bidra til å realisere de mål som ligger til grunn for den valgte strategi. De fleste tiltakene er knyttet til en klar politisk prioritering. Den omtalte stortingsmelding om Miljø og utvikling signaliserer vilje til å ta i bruk sterkere virkemidler, f.eks. avgifter, for å redusere avfallsmengden og miljøfarlige utslipp.

1. Hindre at avfall oppstår kan oppnås ved å:
 - Innføre pante- og returordninger for flere produkter.
 - Stimulere til lenger levetid på produkter bl.a. ved strengere garantikrav.
 - Stimulere til mer reparasjon og rehabilitering f.eks. ved krav til reservedelhold, økonomiske fordeler for arbeidskraftkrevende virksomhet m.v.
 - Restriksjoner på engangsprodukter f.eks. ved økt bruk av avgifter.
 - Stimulere til bedriftsintern gjenvinning f.eks. ved økonomisk støtte, veiledning, krav i forbindelse med konsesjon m.v.
2. Økt gjenvinning og utnyttelse av avfall kan oppnås ved å:
 - Stimulere produsentene til økt

bruk av returråstoff f.eks. ved å gi økonomiske fordeler.

- Økt etterspørsel etter varer med returråstoff v.h.a. forbrukerinformasjon, miljømerking, offentlig innkjøpspolitikk.
 - Stimulere sortering og innsamling ved økonomisk støtte, veiledning, differensierte renovasjonsgebyrer, påbud.
 - pålegge bruk av returråstoff f.eks. i forbindelse med industrikonjesjoner.
 - Samordne energiforsyning og -prissetting slik at avfallsbasert energi får samfunnsøkonomisk riktige konkurranseforhold.
 - Sette riktig pris på avfallsdisponeringen slik at gjenvinning får rettferdige konkurranseforhold.
3. Miljømessig forsvarlig sluttdisponering kan oppnås ved å:
 - Sette riktige utslippskrav i forhold til dagens miljøkunnskap.
 - Innføre restriksjoner mot stoffer og produkter som skaper særlige miljøproblemer f.eks. kvikksølvholdige batterier og PVC-plast. Aktuelle virkemidler er avgifter, forbud og panteordninger.
 - Gi støtte til FoU innen miljøteknologi.
 - Sørge for nødvendig oppfølging og kontroll av behandlingsanlegg, fyllplasser, ulovlig deponering m.v.

Myndighetsfordeling, ansvar og muligheter

Myndighetsutøvelsen er fordelt mellom Miljøverndepartementet, SFT, fylkesmennene og kommunene. Departementet trekker opp policy, vurderer vir-

kemidler, fordeler budsjettmidler og er klageinstans. Miljøvernnavdelingene godkjenner avfallsanlegg, unntatt forbrenning, gir veiledning, vurderer søknader om tilskudd, koordinerer samarbeidsprosjekter og utøver kontroll. SFT driver faglig veiledning og informasjon overfor fylker og kommuner, initierer og styrer FoU-prosjekter, behandler tilskuddssøknader, konsesjonsbehandler forbrenningsanlegg og forbereder saker for departementet.

Kommunene har enansvar for innsamling og disponering av forbruksavfall og kloakkslam. I tillegg går som regel store mengder produksjonsavfall til kommunale avfallsanlegg. I det siste har også mange kommuner startet innsamling av spesialavfall og gjenvinnbart avfall.

Det er imidlertid avgjørende for resultatet at ikke miljøvernmyndighetene blir stående alene i arbeidet for avfallsminimering og gjenvinning. Mye av den praktiske gjennomføring vil avhenge av holdningen hos andre myndigheter og næringslivet. Det er også viktig at tiltak har en rimelig grad av aksept hos publikum.

Forurensningsloven deler avfallet i tre kategorier: Forbruksavfall, produksjonsavfall og spesialavfall. Kommunen har plikt til å sørge for innsamling og disponering av forbruksavfall. Kommunen er samtidig gitt vide fullmakter bl.a. monopol på innsamling og rett til å gi forskrifter. Forskriftene kan bl.a. inneholde bestemmelser om sortering.

Produksjonsavfallet er i utgangspunktet produsentens ansvar. I praksis vil det ofte også bli kommunens problem i og med at avfallet leveres til kommunalt avfallsanlegg. Forurensningsloven gir mulighet til å pålegge produsenten å levere avfallet til et bestemt

anlegg som kan gjenvinne eller behandle det. Denne styringsretten kan delegeres til kommunene ved forskrift eller enkeltvedtak. Det er høyst aktuelt å gi kommunene slik utvidet myndighet på dette området.

Spesialavfallet er også produsentens ansvar. Det er gitt egne forskrifter for spesialavfall som bl.a. fastsetter leveringsplikt. Et eget innsamlings- og behandlingssystem for spesialavfall er under oppbygging. Sentralt i dette arbeidet står det halvstatlige selskapet NORSAS. Kommunene vil etter hvert få mer ansvar også for spesialavfall. Dette gjelder særlig spesialavfall fra husholdninger, institusjoner og småvirksomheter.

Forurensningsloven gir mange muligheter som hittil er lite utnyttet. Kommunene bør spesielt merke seg muligheten til å gi forskrifter om avfallshåndteringen. Disse forskriftene kan f.eks. inneholde bestemmelser om kildesortering. Kommunen kan også dekke inn sine fulle kostnader til avfallshåndtering, inkludert gjenvinning, ved gebyrer.

Ønsket utvikling — virkemidler

Avfall og håndteringen av dette representerer et alvorlig miljøproblem. Uansett hvor avansert behandlingen gjøres, vil det være igjen en negativ innvirkning på miljøet. Både avfallet selv og behandlingen av det representerer dessuten et uønsket ressurstap.

Det viktigste blir derfor å arbeide for å redusere avfallsgenereringen. Der nest ønskes en høy grad av gjenvinning. Restavfallet skal til slutt behandles slik at miljøpåvirkningen blir minst mulig.

St.mld.nr. 46 om Miljø og utvikling slår disse prinsippene klart fast. Det

legges her stor vekt på gjenvinning med utgangspunkt i kildesortering. Videre sies at det er aktuelt å ta i bruk økonomiske virkemidler i større omfang; panteordninger, avgifter, økonomiske stimuleringer. I tillegg er det viktig med informasjon og veiledning.

I arbeidet for økt gjenvinning er markedet for gjenvundne produkter sentralt. Dette har hittil ofte vært en begrensende faktor. På dette området er det fortsatt mangelfulle virkemidler. Miljømyndighetene vil her være helt avhengige av at andre myndigheter og ikke minst næringslivet tar denne oppgaven alvorlig. For enkelte materialer, bl.a. papir og plast, spiller internasjonale konjunkturer en betydelig rolle.

Idag er et rimelig gode avsetningsforhold for de fleste papirkvaliteter, glass, jern og andre metaller. Plast er proble-

matisk, bildekk har liten etterspørsel mens trevirke i noen grad leveres til Sverige. Ut fra dette bør det arbeides iherdig med prosess og prodduktutvikling for å skape et betydelig større marked for returråstoff.

Selv om økt gjenvinning blir en hovedsak, må det fortsatt arbeides for å heve standarden ved behandlingsanleggene. Ved at strengere krav til røkgassrensing blir gjort gjeldende også for små anlegg, vil mange av disse bli sanert. Det vil også bli en betydelig oppgradering av kommunale fyllinger, bl.a. med oppsamling og utnyttelse av gassen.

For å følge opp den utviklingen som er skissert ovenfor, blir det enda viktigere for kommunene å gå sammen for å løse disse oppgavene. Slagkraftige, interkommunale selskaper kan være et svar på denne utfordringen.

Komplett pumpe- og vannbehandlingsanlegg, kapasitet 345 m³/d til salgs.

- Hydroforanlegg — 2 stk. sandfiltre**
- Kloranlegg — (ikke gass) — pumper**
- Vannmåler — UV-anlegg**

Henvendelse
LIER KOMMUNE
v/Teknisk sjef
Rådhuset, 3400 Lier — Tlf. 03-84 69 00